

Univerzita Karlova v Praze
Charles University in Prague

Pedagogická fakulta
Faculty of Education

Katedra Výtvarné výchovy
Department of Art Education

2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
BACHELOR THESIS

O dědovi
About Grandfather

Karolína Soukupová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr., Lucie Jakubcová Hajdušková, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *O Dědovi* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 2022

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr., **Lucii Jakubcové Hajduškové, Ph.D.** za odborné rady a vedení, dále za doporučení potřebných publikací a celkovou inspiraci během psaní. Děkuji také **MgA. Janu Pfeifferovi** za reflexi koncepce výtvarné části a podporu při zhotovování samotných kreseb. V neposlední řadě děkuji své rodině za vstřícnost a trpělivost během studia.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se věnuje tématu osobnosti prof. PaedDr. Jiřího Davida, CSc. v pozici teoretika výtvarné výchovy a jejího pedagoga. Jeho osobnost je zde zkoumána skrze biografickou metodu, kterou v práci představuji. O životě Jiřího Davida se můžeme dočíst mimo jiné z rozhovorů s lidmi z jeho blízkého okolí, kterými práce disponuje. V textu je také poodhalena osobní rovina vzpomínek na dědečka z období mého dětství. Didaktická část se soustředí na téma dětské tvorby v podobě zadaných úkolů v hodinách výtvarné výchovy. Jsou zde zohledněny cíle RVP. Výtvarná část zahrnuje sérii tužkou překreslených fotografií ze života dědečka, velkoformátový obraz s rostlinnými motivy a maketu autorské knížky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Jiří David, výtvarná výchova, biografická metoda, rodina, kořeny

ABSTRACT

This bachelor's thesis deals briefly with the personality of prof. PaedDr. Jiri David, CSc., Art Education theoretic and pedagogue. It presents his personality via biographical method, which is explained in text. The work possesses the interviews from Grandfather's surroundings. The personal memories from my childhood are also described in the work. The didactic part is mainly focused on the topic of children's art and creativity related to Art Education. The objectives of the Framework Educational Plan (FEP) are taken into account here. The practical part of the thesis includes cycle of pencil drawings inspired by photographs from Grandfather' s life, large-format drawing with plant motifs and model of the author's book.

KEYWORDS

Jiří David, Art Education, Biographical Method, family, roots

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Biografický design.....	10
2.1	Tři typy biografického designu	11
2.2	Metoda životního příběhu a metoda životní historie.....	12
2.3	Sběr dat v biografickém designu.....	12
2.4	Analýza a interpretace.....	13
2.5	Kritické incidenty v osobním a profesním životě	13
3	Dědův životní příběh	14
4	Rozhovory o dědovi.....	18
4.1	Rozhovor s Láskou.....	18
4.2	Rozhovor s Vílou	20
4.3	Rozhovor s Divochem.....	24
4.4	Rozhovor s Vědkyní.....	27
5	Moje vzpomínky na dědu	31
5.1	Kresebné vzpomínky.....	35
6	Didaktická část.....	39
6.1	Výtvarné aktivity na téma děda.....	41
1)	Autoportrét sebe a svých společných vlastností s dědou	41
2)	Ilustrace ke krátkému textu o dědovi	42
3)	Obraz o tom, jaký je dědův den	43
4)	Obraz nebo cyklus obrazů o dědově práci	44
5)	Oblíbené dědečkovo místo	45
7	Závěr	46
8	Bibliografie	48

9	Obrazová příloha.....	49
10	Seznam elektronických zdrojů.....	50

Obr. 1: kresba tužkou, vyobrazení dědečka s kolem. Zdroj: vlastní archiv

1 Úvod

Tématem bakalářské práce je osobnost výtvarného pedagoga a teoretika výtvarné výchovy Jiřího Davida, který je zároveň mým dědečkem. Práce se soustředí nejen na můj vztah s dědou, ale i na jeho osobnost a myšlenkový odkaz. Tématem práce je také vztah mezi prarodičem a vnoučetem. To, jak se mohou vzájemně ovlivnit a inspirovat. Ráda bych představila, to, co je v odkazu Jiřího Davida stále živé.

Při psaní práce jsem vycházela z vlastních vzpomínek z dětství oživených fotografiemi a vyprávěním blízkých rodinných příslušníků a přátel. Dalším klíčovým zdrojem informací mi byly rozhovory s babičkou, dědův archiv dětských výtvarných prací a tři rozhovory s osobnostmi blízkými Jiřímu Davidovi. Vzhledem k osobnímu tématu a narativnímu pojetí práce jsem zvolila biografickou výzkumnou metodu, která mé práci dala rámec a strukturu. Vzhledem k tomu, že se ocitám teprve na cestě studiem učitelství výtvarné výchovy a že se teprve seznamuji s jeho teorií a didaktikou, netroufám si pouštět se do rozboru odborné práce Jiřího Davida. Uvědomuji se, že centrem jeho práce byla teorie

výtvarné výchovy, zahrnující i hlediska filozofická, historická, psychologická a estetická. Pro tuto práci jsem proto vybrala myšlenky a postoje, které mě v práci mého dědy zaujaly, jsou to myšlenky, které mi pro současnou výtvarnou výchovu přijdou nosné a využila jsem je při navrhování výtvarných aktivit pro žáky druhého stupně ZŠ na téma „děda“.

Práce má tři části, teoretickou, ve které se věnuji teorii biografického designu, vzpomínkám a rozhovorům. V první kapitole popisuji biografickou metodu a způsob, jak jsem ji při přípravě i provedení práce aplikovala. Dále uvádím čtyři rozhovory, které jsou zajímavé ve své koncepci. Jsou tvořeny jako určitá matrice, která by se tiskla ve spoustě barevných odstínů. Co člověk, to názor. Co názor, to barva. Otázky pro respondenty jsou stejné, ale různí se díky vypovídajícím lidem, jejich odpovědi vycházejí z různých úhlů pohledů. První rozhovor je s mou babičkou Věrou Davidovou, druhý je s profesorkou a arteterapeutkou Jaroslavou Šickovou Fabrici, třetí je s malířem Tomášem Pilařem a čtvrtý s docentkou Hanou Stehlíkovou Babyrádovou, teoretičkou a didaktičkou výtvarné výchovy. Poslední kapitola, která uzavírá teoretickou část práce, je moje vlastní reflektivní vzpomínání na dědu.

Na teoretickou část navazuje didaktická část, kde představuji cyklus na sebe navazujících výtvarných aktivit na téma „děda“, aktivity jsou vypracovány ve vazbě na příslušné RVP pro základní vzdělávání. Děda je zde představen, jako postava symbolizující stáří, moudrost, čas, vzpomínky, určité rituály a podobně. Pomocí navržených výtvarných aktivit, se můžeme v dědečkovi nalézt, zrcadlit, nebo se vymezit, některé úkoly mohou fungovat jako impuls k položení si důležitých otázek o životě, o rodině, o vztazích, o kořenech a vzpomínkách. Úkoly jsou tvořené se záměrem inspirovat.

V praktické části bakalářské práce jsem se s oporou o rodinný fotografický archiv vracela ke svým vzpomínkám, zážitkům a zkušenostem s dědou Jiřím Davidem. Z každého kroku, z každé zanechané stopy zkouším čerpat. Navracím se do dětství. Vybavuje se mi, jak jsme s dědou hráli fotbal a stříhali růže. Prohlížím si fotografie a alba, listuji dědovými knihami a povídáme si s babičkou. Pozoruji dědovy obrazy, co kdysi maloval, a vidím v nich jeho postavu či tvář. Tyto impulsy jsem zpracovala do cyklu kreseb tužkou, velkoformátového obrazu a graficky upravené makety bakalářské knížky.

Obr. 2: kresba tužkou, vyobrazení dědečka na občanských průkazech. Zdroj: vlastní archiv

2 Biografický design

V této práci se budu zabývat příběhem Jiřího Davida, významného pedagoga a teoretika výtvarné výchovy, který je ale zároveň mým dědečkem a z toho důvodu jsem jako metodu zkoumání příběhu jeho života a našeho společného příběhu zvolila biografický design.

Při psaní této kapitoly jsem vycházela z knihy Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (Švaříček, a další, 2007), publikaci jsem vybrala proto, že uplatňuje biografickou metodu při zkoumání v pedagogice a metoda je zde popsána sice stručně, ale jasně a srozumitelně. Dále jsem okrajově čerpala z publikace Josefa Alana, Etapy života očima sociologie (Alan, 1989).

Biografická metoda bývá užívána v kvalitativních výzkumech v humanitních vědách, nejčastěji v sociologii, antropologii, historii, ale také v psychologii a také v pedagogice. Smyslem biografické metody je zachytit komplexnost určitého jevu a jeho vývoj (v

případě mé práce je to: děda, dědův život, můj vztah s dědou). Nutnou podmínkou metody je hledat nejen zjevné informace o jevu, ale také reflektovat ty, které jsou skryté, schovávají se, hledat význam "za věcmi" a "v příběhu".

Ke své práci jsem využila jako základní metody sběru informací zapisování a výtvarné zaznamenávání vzpomínek, prohlížení rodinných fotoalb, prohlížení výtvarných děl a zapisování poznámek a postřehů. Dále jsem použila techniku kumulativně pojatých rozhovorů. Smyslem tohoto typu rozhovorů, je navracet se k respondentům pravidelně a komunikovat s nimi, dokud nenasbíráme potřebná data. Pro tyto rozhovory jsem sestavila sérii otevřených otázek, zaměřených na popis vztahu osobnosti s Jiřím Davidem. Rozhovory jsem vedla se čtyřmi respondenty, které dále v textu uvádím pomocí metaforických jmen (rozhovor s láskou, vílou, divochem a vědkyní). Nebylo pro mě možné se všemi vybranými osobnostmi udělat osobní rozhovor, proto dva rozhovory proběhly pomocí e-mailové korespondence a dva proběhly osobně. Rozhovory vedené osobně jsem si zaznamenávala písemně. Kritériem pro výběr respondentů mi bylo: 1) osobní blízkost s Jiřím Davidem, 2) profesní vztah nebo společný zájem.

Rozhovory s vybranými osobnostmi pro mě byly příležitostí, jak získat další informace o dědovi, o osobnosti Jiřího Davida a způsob, jak je s mými vzpomínkami „popasovat“. Skrze rozhovory se učím porozumět osobní i profesní rovině jeho osobnosti. Pomáhají mi zrekonstruovat jeho svět, který s respondenty sdílel.

Chtěla bych zdůraznit, že si během zkoumání nekladu za cíl postihnout celou skutečnost a objektivně, jsem schopná zrekonstruovat jen určité části a ty zprostředkovávám spíše subjektivně, pomocí příběhu.

2.1 Tři typy biografického designu

Biografický design je dělen na tři základní typy: a) realistická biografie, b) neopozitivistická biografie a c) narativní biografie (Švaříček, a další, 2007). Pro svou práci se mi zdála nejvhodnější narativní biografie, proto, že velká část práce je postavena

na mých vlastních vzpomínkách. Typické pro narativní biografii je to, že respondent je vyzván, aby volně vyprávěl na výzkumníkovo téma, které se ho týká a nějak ho prožil. Cílem takového rozhovoru je dostat se právě k subjektivním zkušenostem. Dále mě na narativní biografii zaujalo, že může být pojata v různých žánrech (vyprávění, úvaha, rozhovor, popis apod.). Žánr, který jsem pro svou práci vybrala má nejbližší k úvaze. V narativní biografii je počítáno s tím, že reálný základ, fakta, mohou být posunuta subjektivní perspektivou (srov. Svoboda, 2007).

Narativní biografii jsem využila při reflexi vlastních vzpomínek, při rozhovorech s babičkou. Pro rozhovory s osobnostmi blízkými Jiřímu Davidovi jsem zvolila spíše strukturované dotazování s otevřenými otázkami, které by respondentům umožnilo vyprávět příběh.

2.2 Metoda životního příběhu a metoda životní historie

Metoda životního příběhu je užívána, pokud komunikace badatele a zkoumaného může být považována za spolupráci. Výsledkem spolupráce je výběr toho nejdůležitějšího, co se danému člověku v určitém úseku života přihodilo. Jde o popis děje, zkušeností a pocitů. Badatel zde nehraje roli režiséra příběhu, ale je spíše jeho pozorovatele a průvodce. Z toho důvodu jsem si vybrala tuto metodu. Oproti tomu metoda životní historie bývá sepsovaná pomocí dotazníků, pozorování, analýzou dokumentů či pomocí rozhovory se třetí stranou, je více založená na práci s daty a fakty.

2.3 Sběr dat v biografickém designu

Z metod sběru dat v biografickém designu jsem si, z široké škály možností od pozorování, přes hloubkový rozhovor, až po pořizování videozáznamu, vybrala sběr dat pomocí kumulativních rozhovorů a fotografií (a jejich následné výtvarné přetváření). Těžkým úkolem pro mě bylo vytvořit rekonstrukci stěžejních událostí vhodným způsobem. Proto jsem vybrala konfrontaci vlastních zkušeností a vzpomínek se vzpomínáním dědových blízkých. Fotografie z rodinného archivu jsem využila jako nástroj pro dokumentaci,

reflexi a výtvarnou proměnu toho, co jsem prožila. Fotografie vyplňují mezery v mých vzpomínkách, dokládají je, a zároveň si uvědomuji, že ukazují jen nějakou část skutečnosti. Skutečnost, fakta a data, širší historicko-spoločenské okolnosti dědova života jsou pak nejvíce obsažené v rozhovorech s babičkou. Během rozhovorů se stávalo, že respondent lehce odbíhal od tématu nebo položené otázky. Snažila jsem se proto vracet zpět k tématu dědečkova života a chápání jeho osobnosti respondenty.

2.4 Analýza a interpretace

Poté, co mám sesbíraný materiál kompletní, v mém případě rozhovory a vlastní vzpomínky, je třeba materiál uspořádat a seřadit. V prvním kroku jsem pečlivě nasbíraný materiál pročetla, udělala si k němu poznámky a porovnávala jejich obsah. Tím jsem získala jakousi hierarchii pro třídění a uspořádání textu, například mi to pomohlo určit, který rozhovor bude první a které budou následovat a který rozhovor bude kapitolu uzavírat. Díky analýze jsem si všimla úseků dědova života, nebo jevů z dědova života, které pro mě byly podstatné a těm pak věnuji pozornost v textu práce nebo ve své výtvarné reakci. Například jsou to kritické incidenty v osobním a profesním životě (více viz kapitola 3.), nebo dědův vztah k přírodě (důležitý motiv pro výtvarnou část práce).

2.5 Kritické incidenty v osobním a profesním životě

Spíše, než abych se věnovala kritickým obdobím v životě dědečka rozsáhleji, jsem v určitých pasážích jen naznačila danou problematiku životní fáze (např. komplikace v kariéře z politických důvodů). Připadalo mi důležité to zmínit, jelikož se jedná o poměrně výrazný zásah do dědečkova směřování, nicméně jsem se chtěla věnovat také dalším oblastem (dědečkova osobnost, vztahy, životní postoj, atd). To a mnohé další bylo bez pochyby ovlivněno omezováním v jeho kariéřním růstu, kterému se ale i přes těžkosti mohl samostudiem věnovat při přiřazeném zaměstnání. A ze vší třech typů kritických fází, tedy vnější, profesní a osobní, se v práci nejvíce věnuji té vnější. Ačkoli vnímám jejich vzájemnou propojenost.

Obr. 3: kresba tužkou, vyobrazení dědečka a jeho postoje. Zdroj: vlastní archiv

3 Dědův životní příběh

*23.5.1933 v Pardubicích

Následující text je postaven na vzpomínkách a vyprávění Věry Davidové, manželky Jiřího Davida. Jedná se o stručný životopis, který čtenáře seznámí s nejdůležitějšími událostmi života Jiřího Davida.

Byl prvorozený a jediný syn pocházející z tradičního prostředí tzv. střední třídy. Od svého raného dětství až do studijních let žil postupně ve dvou malých východočeských městech. Jeho maminka byla ženou v domácnosti. Velmi ráda četla, milovala také historii a ráda a dobře vařila. Na rozdíl od zbytku rodiny měla v oblibě nedělní „korzo“ typické pro maloměsto, kde se na náměstí rituálně scházeli a zdravili sousedé z celého městečka. Tatínek byl učitelem matematiky a výtvarné výchovy a velice rád a dobře maloval. Byl

typickým „krajinářem“, „malířem Vysočiny“, v mládí absolvoval řadu kvalitních letních krajinářských kursů, vedených tehdejšími renomovanými umělci. V létě o prázdninách vyrážel na kole do přírody, většinou zaznamenával vše ve skicách, které pak používal jako základ a inspiraci pro většinou olejomalby. Ve dvacátých letech, ještě za svoboda, vyrážel můj pradědeček, dědečkův otec, o prázdninách na dlouhé cesty po Evropě, zejména Balkánu, kde často za nocleh a večeri zaplatil hostinskému tím, že mu vymaloval jeho „podnik“. Máme dochovaný jeho cestovní pas – podle záznamů v něm a některých dochovaných obrazů to mohly být opravdu romantické cesty.

Dětství trávil můj děda spíše samotářsky. Měl samozřejmě své kamarády ve škole či okolí. Nicméně spoustu času pobýval spíše doma. Jeho dospívání probíhalo, jak to vím od dědečka samotného, spíše jako poklidné sebepoznávání. V některém z dopisů mi popisoval svůj způsob trávení času o samotě ve svém dospívajícím věku. Jako jediné dítě v rodině nebyl vystaven onomu srovnávání se, které známe spíše z velikých rodin. Tudíž byl jeho čas vstupování do dospělosti doprovázen analýzou sebe samého a organicky se vyvíjející introspekci. Po maturitě na gymnáziu vystudoval tříletý obor výtvarná výchova na PF UK v Praze, později rovněž na UK nástavbové studium estetiky. Při studiu se stále věnoval vlastní tvorbě, a to jak figurální malbě, tak i krajinomalbě či zátiší. Tou dobou již vyučoval v zájmovém výtvarném kroužku v tehdejší „pionýrském domě“ (dnešní dům dětí a mládeže). Ve vlastní tvorbě začal hledat nové formy vyjádření, jeho umělecký projev se počátkem šedesátých let postupně měnil směrem k jakémusi snovému až surreálnému stylu, kde na rozdíl od dřívějších prací nabývala převahy „idea“ nad čistou výtvarností. Postupem času se ale více a více, možná že i pod vlivem postgraduálního studia estetiky, věnoval teorii. V r. 1961 začal působit jako odborný asistent na Pedagogickém institutu (PI byl - naštěstí přechodný - pokus tehdejšího politického vedení aplikovat sem sovětský model vysokého školství, trval jen 5 let do r. 1964). Po zrušení PI působil na PF v Ústí nad Labem, kam přestoupila část pedagogů zrušeného institutu.

V r. 1964 se oženil se svou bývalou studentkou, mojí babičkou, v r.1966 se jim narodilo první dítě. Byla to holčička, moje matka. V roce 1969 byl vyslán na kongres INSEA do New Yorku a v návaznosti na to na dvouměsíční stáž ve státě New York. Byl tam jako jediný představitel z Československa, a proto byl požádán o rozhovor několika

americkými novináři, mimo jiné redaktorem stanice Hlas Ameriky. V návaznosti na vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 započala tzv. normalizace, v rámci, které docházelo nejen na vysokých školách, ale v celé oblasti sdělovacích prostředků, kultury a humanitních věd k čistkám, kdy byli jednotliví pracovníci prověřováni, zda souhlasí s invazí vojsk jako s bratrskou pomocí. V případě nesouhlasu dostali výpověď – tak, jako i převážná část členů katedry výtvarné výchovy PF v Ústí nad Labem. Jako jeden z důvodů u mého dědy – kromě jeho nesouhlasu se „vstupem vojsk“ byl uveden i pobyt v USA (přesto, že tam byl oficiálně vyslán ministerstvem školství) a zmíněný rozhovor pro „nepřátelský“ rozhlas. Poté se mu nedařilo získat odpovídající místo, pouze dělnické profese, ke kterým neměl ani vzdělání ani schopnosti. Naštěstí našel po čase práci spojenou s pobytem v maríngotce, kde se i přes někdy drsné podmínky mohl díky samotě věnovat i studiu. V r. 1974 přibyl do rodiny ještě syn Petr. Důvod, proč nemohl léta najít odpovídající práci, se děda dozvěděl až po roce 1989, kdy zjistil, že existoval seznam lidí, kteří měli zakázáno pracovat ve školství, kultuře, sdělovacích prostředcích a podobně. On byl na tomto seznamu uveden, takže často se stalo, že byl přijat na nějaké „lepší místo“ – např. do Uměleckoprůmyslového muzea, ale po určité době (počítače ještě nebyly!) personální oddělení našlo jeho jméno v „seznamu“ a byl konec. Jeho žena, moje babička, která už léta ve školství nepracovala, na seznamu nebyla. Proto mohl děda celá léta publikovat pod jejím jménem, a to většinou v odborných časopisech (Estetická výchova, Výtvarná výchova), dokonce byla uvedena místo něho jako autorka výborné stati Vánoční motivy v českém výtvarném umění, která byla součástí publikace Vánoce v české kultuře (Vyšehrad 1989). To vedlo někdy – podle jeho vyprávění – až ke komickým situacím, kdy se odborná čtenářská obec dotazovala, kdo že je ta velice vzdělaná autorka a kde vyučuje. Koncem osmdesátých let došlo k částečnému uvolňování a on byl přijat jako odborný pracovník do Východočeské galerie Pardubice, brzy poté (v r.1989) už mohl nastoupit na PF do Hradce Králové a později Ústí nad Labem. Bylo mu umožněno dokončit aspiranturu a obhájit konečně titul CSc., později i docenturu a posléze byl jmenován řádným profesorem. Mohl tedy konečně pracovat odborně ve svém oboru a až do poměrně vysokého věku předávat své znalosti a zkušenosti i svou moudrost dalším generacím.

Co se týče jeho díla, jedná se, jak výše zmiňuji, především v době, kdy nemohl samostatně publikovat, o časopisecké články, které psal pod jménem mé babičky, Věry Davidové. Po

sametové revoluci již mohl psát oficiálně pod svým jménem. Z dalších prací jmenuji hlavně publikaci Výtvarná výchova jako smyslový a duchovní fenomén. To právě představuje hlavní téma jeho celoživotní práce, důraz na propojení duchovního a smyslového ve výtvarné výchově jako protiváhy k upřednostňování formálních či tzv. „načitelských“ metod výtvarné výchovy. Jako další jmenujme Století dítěte a výzva obrazů, kde jde o souhrn dosud jednotlivě publikovaných dílčích prací. Kniha je opravdu rozsáhlá a obsahově velmi bohatá.

Kromě pedagogické práce je třeba uvést i jeho zájem o současné výtvarné umění. Kromě dvou monografií o Vladimíru Komárkovi, s nímž ho pojilo dlouholeté přátelství, můžeme zmínit i řadu úvodních textů ke katalogům výstav (Ladislav Novák, – Václav Boštík, manželé Šickovi aj.) nebo rozhovor se Zdeňkem Sýkorou (Sýkora, 2009).

Obr. 4: kresba tužkou, vyobrazení dědečka s mou sestřičkou Kristýnou. Zdroj: vlastní archiv

4 Rozhovory o dědovi

V následujících rozhovorech se dozvíte více o dědečkovi jako o blízké osobě, guru, mudrci či badateli. Dva rozhovory byly vedeny osobně (rozhovoru s Láskou a s Divochem) a dva byly vedeny přes email. Rozhovor s Tomášem Pilařem, kterého metaforicky nazývám Divochem by uskutečnit přes email ani nešel. Odehrál se v prostředí jeho divoké farmy s kravičkou, teletem, kůzlaty a kočkami.

4.1 Rozhovor s Láskou

Věra Davidová

Manželka, částečně soukromá překladatelka, korektorka apod.

Děda získal místo v srdci méj babičky skrze tvorbu. Učil ji malbu, babička ráda vypráví příhodu, kdy malovala portrét olivovou barvou. Šlo o portrét. Během malování děda navrhl, aby použila sytější růžový odstín. Tím babičku překvapil a asi i zaujal.

Při jaké příležitosti jsi se s dědou poprvé setkala?

Byl mým učitelem na Pedagogickém institutu (PI) v Liberci. To byla vysoká škola, nepodařený komunistický experiment, který trval jen od r.1959 do r.1964, potom došlo opět k návratu k pedagogickým fakultám.

O čem jste spolu hovořili?

Od počátku o umění (z mé strany více o literatuře), filmu, hudbě (hudba byla vždycky jeho velkou láskou, hned po výtvarném umění).

S jakým tématem jsi si mého dědečka spojila?

Vzhledem k tomu, že jsme se v r.1964 vzali, pak k abstraktním tématům přibyla rodina. Musím říci, že ale stále převažovala témata abstraktní, konkrétní jsem řešila sama.

Trávili jste spolu hodně času i přes náročné zaměstnání dědečka?

Samozřejmě, i když politický vývoj a vnější okolnosti způsobily, že jsme velkou část té doby žili v podstatě odděleně – v r.1964 zrušení PI v Liberci a přesun VŠ do Ústí nad Labem, časté konzultace J. D. v Praze v rámci kandidátského studia, později práce spojená s pobytem v marignotte, a nakonec úvazek na PF Hradci Králové (jako rodina jsme bydleli v Praze).

Je něco, čím Tě mohl děda inspirovat?

Ano, velkým zaujetím pro věc, schopností soustředění a pracovitostí (ve svém oboru).

Mohla bys popsat nějakou situaci s dědou, která Ti utkvěla v paměti?

Nejhezčí vzpomínky mám z počátku vztahu (na procházce mi pískal motivy z Prokofjevova klavírního koncertu nebo vzpomínám na spontánní společnou jarní koupel

na přehradě Černá Nisa v Jizerských horách, kdy ještě na břehu křupaly zbytky ledu).

Jaké bylo Tvé poslední setkání s ním?

Bohužel smutné, v nemocnici pár dní před jeho smrtí, kdy ho už zrazovalo hmotné tělo a duch si všechno uvědomoval.

Povídali jste si také o jeho malířském zájmu?

Pokud je tím myšlena aktivní malířská tvorba, někdy jsme se toho dotkli. Bylo to ale pro něho „bolavé“ téma. V dětství a raném mládí se věnoval aktivně hudbě (housle), k výtvarné tvorbě přešel poměrně pozdě a brzy se začal věnovat teorii, což způsobilo možná až přílišnou sebekritičnost.

4.2 Rozhovor s Vílou

Prof. PaedDr. Jaroslava Anna Šicková-Fabrice, akad. sovětkyně, PhD.

Kolegyně v oboru, arteterapeutka

V pozici kolegů si tito dva lidé velmi rozuměli a vzájemně se doplňovali a ovlivňovali. Dědův přístup k výtvarné tvorbě doplňoval přístup paní profesorky, která pojímala tvorbu jako velice blízkou arteterapii. Tvorba a oddanost k ní je něco, co tyto dva lidi pojilo a co utvářelo jejich přátelství. V rámci této dlouhodobé spolupráce se jejich radost z kreativity v životě prohlubovala a prolínala se skrze celou jejich kariéru.

Při jaké příležitosti jste se s dědou poprvé setkala?

S prof. Davidom som sa stretla „náhodou“ na Pedf UK v Prahe v Rettigovej ulici na obhajobe dizertačnej práce doktorandky. Obaja sme boli delegovaní do poroty ako oponenti. Zhodou okolností sme sedeli vedľa seba. Pán profesor sa ku mne počas obhajoby viac rázy naklonil a pošepkal mi, že pozná moju knihu Základy arteterapie, ktorá sa mu veľmi páči. Dodal, tiež šepotom, že ma rád spoznáva osobne. Keďže sme

nechceli rušiť priebeh stretnutia, zmlkli sme, no obaja sme netrpezlivo čakali, kým sa skúška skončí, lebo sme cítili, že si toho chceme ešte veľa povedať. Veľmi ma samozrejme potešilo, že niekto taký významný ako Prof. David pozná moju knihu. Po ukončení obhajoby, keď sme sa už mohli už zhovárať, ma o tom svojimi trefnými komentármi presvedčil. Okamžite som pocítila existenciu akéhosi vnútorného spriaznenia, zdalo sa mi, že sa poznáme už strašne dlho. Bolo to niekedy na jar v 2007 alebo v 2008 roku. Do Prahy som v tom čase chodila veľmi často a rada, aj preto, lebo som toto mesto vždy milovala a neprestala ho považovať za svoje hlavné mesto ani po rozdelení Československa. Rozhovory s ním boli pre mňa skutočným zážitkom. Bol veľmi múdry a citlivý človek. Dokázal debatovať na akúkoľvek tému z dejín svetového i českého umenia, veľa som profesne získala s týchto stretnutí.

Bol pre mňa už dávno pred našim stretnutím autoritou v oblasti výtvarnej výchovy, estetiky aj s dvomi ďalšími českými kolegami-autorami v tejto oblasti s pánmi Uždilom a Zhořom. Považovala som ich priam za legendy výtvarnej pedagogiky nielen v Čechách ale aj na Slovensku.

O čem jste spolu hovořili?

Najčastejšie sme samozrejme spolu hovorili o umení, obaja sme nadšenci pre japonské umenie a kultúru. Hovorili sme samozrejme aj o arteterapii, o liečivej a výchovnej dimenzii umenia a umeleckej reflexie, ale aj o viere, o rodine a mojom ďalšom profesnom smerovaní. S profesorom Davidom sme pri našich stretnutiach preberali často aj pomery na vysokých školách v Čechách i na Slovensku a bol to práve on, kto ma prvý povzbudil, aby som sa pokúsila získať profesúru v Čechách. Konkrétne na Pedagogickej fakulte University J. E. Purkyně, v Ústi nad Labem, ktorá bola v tom čase jediným miestom v Česku i na Slovensku, kde bolo možné sa v odbore Výtvarná výchova inaugurovať a kde aj sám pôsobil.

Dnes, s odstupom času to už môžem povedať smelo, že spomínané „náhodné“ stretnutie s Prof. Davidom, bolo rozhodujúce nielen pre môj osobnostný a odborný rast ale aj pre ten profesný, v podobe získania profesúry v roku 2009. Bol mojim navrhovateľom i konzultantom počas celého procesu, ktorý trval približne 2 roky. Je za ním množstvo stretnutí, konzultáci i prednášok i zhromažďovania materiálov, katalógov, fotiek,

publikácii z mojich výstav a sympózií a iných podujatí, ktoré boli potrebné do Ústi nad Labem dodať, poslať poštou. Pamätám sa celkom presne, že tento balík vážil 11 kg.

S čím jste si mého dědečka spojila?

Naše stretnutia boli spojené síce vždy s prácou, ale išlo aj o pocit: úcty, uznania a radosti s každého ďalšieho priateľského príjemného stretnutia v niekorej z pražských krčmičiek alebo reštaurácii a ich terás.

Chtěl o Vás a Vaší práci napsat knihu. Co ho na Vaší práci zaujalo?

Ano, chcel písať o mojej práci a o mne knihu, k čomu žiaľ z dôvodu jeho odchodu do večnosti už nedošlo. Je mi to dones nesmierne ľúto, že to nestihlo. Som veľmi rada, že napísal aspoň text ku katalógu mojej a manželovej spoločnej výstavy, ktorý nazval Sochári medzi nebom a zemou. Čo ho na mojej práci zaujalo? Zdá sa, že ako jeden z mála kunsthistorikov ktoré o mna písali, ocenil najmä moje monumatálne sochy z kameňa, ktoré stoja v exteriéri na mnohých miestach sveta, ale vyzdvihol aj to, že som ako matka troch detí dokázala svoju tvorbu spojiť so starostlivosťou o ne a o domácnosť. Citlivo si všiml napr. moju záľubu v nosení širokých sukní, ako symbolu ženstva a materstva, čo nikdo iný pred ním ani po ňom neurobil. Ocenil aj tvorbu môjho mažela, s ktorým sa naozaj hneď spriatelil počas jeho prvej návštevy u nás v Bratislave. Bola som nesmierne poctená jeho priazňou a záujmom o moju, našu tvorbu, no čo ho primárne naozaj na mne zaujalo, to je pre mňa dodnes tajomstvo, ktoré som ešte nestihla odhaliť. Prvotne spoznal moju knihu a až potom mňa, čo je možno jedna z možných odpovedí na túto Vašu otázku.

Trávili jste spolu hodně času i přes náročné zaměstnání dědečka?

Naše stretnutia boli sporadické, najmä pri mojich pracovných pobytoch v Prahe, ale on sám bol dvakrát našim hosťom v Bratislave. Raz aj v Starej Turej, pri príležitosti odhalenia pamätníka, ktorý sme s manželom vytvorili - prof. Jozefovi Roháčkovi, ktorý preložil Bibliu do slovenčiny z pôvodných jazykov. Vtedy sme paralelne mali aj našu spoločnú výstavu v Galérii Petra Matejku v Novom Meste nad Váhom, kde sme ho s

manželom zobrali na výlet na blízky hrad Beckov, ktorý sa mu veľmi páčil. Mali sme dohodnutú ďalšiu spoluprácu, na ktorú sme sa veľmi tešili. No keď sme odchádzali na štúdijný pobyt do USA v lete 2014, netušili sme, že keď sa vrátíme už nebude medzi živými.

Je niečo, čím Vás treba mohol môj dēda inspirovat?

Určite vo veľa veciach. Fascinoval ma najmä jeho príbeh života „v maringotke“ počas jeho diskriminácie vládnuťou mocou, keď nemohol z ideologických dôvodov publikovat' ani pôsobit' v povolani, ktoré vyštudoval a miloval. Teda jeho flexibilita a resiliencia a adaptabilita a sila nereziťovat', ale íst' ďalej. Obdivovala som najmä jeho vieru a nezlomnosť a nekompromisnosť v čase komunizmu. V jeho odborných publikáciách ma inšpirovalo jeho celostné chápanie vecí a javov, teda ich prepájanie do širších súvislostí, jeho odborný a nezameniteľný, na porozumenie sice náročný jazyk, ktorý ale čitateľa posúval ďalej, ale najmä zdôrazňovanie duchovného rozmeru umenia, vrátane výchovy a liečby umením, v ktorom sa naše postoje a pohľady asi najviac približovali a prelínali.

Mohla byste popsat' nejakou situaci s mým dēdou, ktorá Vám utkvēla v pamēti?

Bolo ich viac, ale toto bola jedna dramatická sitácia tesne pred mojou inauguračnou prednáškou. 11 kg mojich materiálov, ktoré mali byt' k dispozícii komisii sa akosi stratili. Bolo tam len zopar katalógov, ale väčšina dokumentov chýbala. Keď som na to upozornila sekretárku university, ktorá pripravovala celý proces obhajob, tvdila mi, že nič viac odo mňa nedostali. Vtedy ma zachránila priateľka Mária, ktorá mala na šťastie akoby zázrakom k dispozícii v peňaženke odložený doporučený lístok z pošty s adresou školy a dokonca i váhou balíku, ktorý sekretárke ukázala. Materiály začali všetci rýchlo hľadat', lebo o pár minút sa mala začat' moja inauguračná prednáška. Vtedy situáciu zachránil profesor David tým, že si pohotovo spomenul, že všetky moje veci sú u neho v pracovni. Bleskurýchle sa presunul autom spolu s mojím manželom na miesto ich výskytu a všetky materiály sa nakoniec včas dostali tam, kde mali byt'.

Jaké bylo Vaše poslední setkání s ním?

Posledné stretnutie bolo, žiaľ, už len telefonické. Volala som mu na jar v 2014 pred odchodom na dlhší pobyt do USA, lebo som sa chcela s ním rozlúčiť. Na jeho hlase som ale počula, že mu nie je dobre. Mal veľké bolesti. Bola som tým znepokojená a zdôraňovala som mu, že musí zavolať pohotovosť. Sľúbil mi, že to urobí. Netušila som, že je to s ním také vážne. Už sa neozval. Po návrate na Slovensko ma zastihla smutná správa o jeho smrti, čo ma veľmi zarmútilo. Ostalo mi množstvo jeho listov, ktoré si cením a opatrujem. Mal zvlášny, hoci niekedy ťažko čitateľný rukopis a čítanie jeho dopisov tak bolo pre mňa vzrušujúce, podobne ako riešenie rébusov.

Povídali jste si také o jeho malířském zájmu?

O jeho maliarskej aktívnej záľube som netušila. Maľoval? Ak áno, nikdy sa mi k tomu nepriznal. Vedela som len, že má veľmi rád české maliarstvo, najmä Jana Zrzavého, podobne ako ja.

4.3 Rozhovor s Divochem

Tomáš Pilarš

blízký přítel, malíř

Tyto dva lidi dal dohromady veliký zájem o výtvarné umění, čajovou kulturu a o přírodu. Společně prožívali zajímavá setkání, během nichž docházelo k rozhovorům na nejrůznější témata podle okamžité nálady a inspirace, samozřejmě – vzhledem k postavení profesora a mladého umělce – šlo často i o kritické pohledy na Tomášovu tvorbu. Přátelství to bylo jednoznačně dlouhodobé a vzájemně obohacující.

Při jaké příležitosti jste se s J.D. poprvé setkal?

Poprvé jsme asi jeden druhého "zaregistrovali" na nádraží – oba jsme odjížděli – já do Prahy na střední, později vysokou školu, on na PF do Hradce Králové, později Ústí nad

Labem. Přibíhali jsme na rozdíl od ostatních cestujících na poslední chvíli, jaksi neuspořádaní a rozevlátí, zkrátka jiní. Asi nás vzájemně upoutala tato jinakost. Později nás propojila naše společná známá, která mi doporučila, abych své výtvarné práce ukázal právě JD se žádostí o názor. Tím začal náš dialog – ten podstatě skončil až jeho smrtí.

O čem jste spolu hovořili?

Samozřejmě jsme vždy začali debatou nad mými novými pracemi, které jsem mu ukázal, téma se rozšiřovalo na výtvarnou scénu u nás, ve světě, až jsme přešli na obecná témata tvořivosti jako takové, přírody, člověka jako její součásti atd.

Měli jste nějaká společná témata?

To společné jsem v podstatě vyjmenoval – výtvarné umění, tvorba obecně, příroda a dále zájem o orientální (čínské a japonské) umění, estetické cítění a jejich klasický (bohužel dnes už téměř vymizelý) životní styl. S tím souvisela i naše společná obliba čaje.

S čím J.D. spojujete?

JD si spojuji zejména s dlouhými procházkami v parku a bývalé zámecké oboře, kdy jsme spojovali debatu o umění jako produktu lidské tvořivosti s vnímáním a obdivováním "výtvorů matky přírody".

Je něco, čím Vás J.D. inspiroval?

Jistě, možná, že více tím, kdo byl, co představoval než slovy. Byl pro mne jedním z těch, kteří v sobě měli jakousi noblesu "vzdělanců" předválečného Československa. Bohužel, jeho generace už daný svět příliš na vlastní kůži neprožila, ale duch úcty ke vzdělání a hodnotám často ještě přežíval ať už v rodinách nebo v působení dobrých pedagogů. Bohužel, právě někteří příslušníci generace narozené v 30. letech podlehli po válce – dočasně – iluzi budování nových, lepších časů, ale základ v sobě ještě nesli.

Co považujete z jeho práce za stěžejní a důležité třeba pro současnou výtvarnou výchovu?

Nejsem pedagog a asi nikdy nebudu, necítím se na to. Ale domnívám se, že je to důraz na propojení vnitřního života člověka jak s vnějším světem, tak i se znalostí "výtvarného řemesla" - umění je od slova uměti.

Mohl byste popsat nějakou situaci s J.D. která Vám utkvěla v paměti?

Je zvláštní, že ačkoli JD působil spíše jako vážný člověk, vzpomínám si spíše na víceméně humorné zážitky. Kdesi v pustině objevil zašlé pískovcové sloupky. Zavolał mi, abych přivezl kárku, sloupky jsme naložili a umístili do jeho zahrady. Totéž se opakovalo, když objevil v příkopě u silnice spadlý uschlý srom. švestku. Tam už kárka nestačila. Zavolał jsem známému, ten vzal auto s přívěsným vozíkem. Švestku JD umístil na zahradě, lehce přiřízl přebytečné a měl krásnou dřevěnou zahradní sochu.

Oba jste aktivně tvořili, diskutovali jste někdy o Vaší tvorbě?

Tuto otázku jsem vlastně zodpověděl na začátku. Diskuzí o mých nových výtvarných "počinech" jsme vždy začínali, než se náš dialog rozlil do velké šíře.

Chválil, ale i kritizoval a radil. Ne vždy jsem se podle toho striktně řídil, ale vždy to bylo pro mne inspirací.

Jaké bylo Vaše poslední setkání s J.D.?

Nerad na to vzpomínám, raději si pamatuji dřívější setkání. Naposledy jsem ho navštívil zhruba týden až dva před jeho smrtí. Byl hodně unavený a smutný, nevím, jestli si uvědomoval blízkost konce. Brzy na to zemřel – měl kombinovanou diagnózu a musel by navždy opustit své velké lásky: dlouhé procházky, plavání a jízdu na kole.

Závěrem bych chtěl dodat, že J.D. pro mne představoval typ "vzdělance" s velmi širokým záběrem – od výtvarného umění přes estetiku obecně (miloval a znal klasickou hudbu) k filosofii a v poslední době i problémům ekologie.

4.4 Rozhovor s Vědkyní

doc. PaedDr. Hana Stehlíková Babyrádová, Ph.D.

Kolegyně v oboru, docentka na PdF Masarykovy univerzity v Brně

Vztah spolupracovníků bádajících ve stejném odvětví se vyznačoval asi především společným zájmem a nadšením pro vývoj výtvarné výchovy u nás. Jak se také dozvíme z následujících odpovědí, šlo o velice produktivní pracovní symbiózu. Díky spolupráci těchto dvou lidí vznikla neuvěřitelná díla, jako například Století dítěte atp.

Při jaké příležitosti jste se s Jiřím Davidem poprvé setkala?

Setkali jsme se na jednom ze symposií české sekce INSEA někdy koncem 80. let minulého století. V této sekci a také v celostátní oborové radě pro výtvarnou výchovu jsme pak po několik let působili oba ve skupině asi 6 lidí (tedy v jakémsi představenstvu). Organizovali jsme setkání českých a slovenských učitelů výtvarné výchovy.

O čem jste spolu hovořili? Měli jste nějaká společná témata?

Jako mladší kolegyně jsem sledovala s velkým zaujetím přednášky pana Davida, neboť jsem si všimla, že témata, která si vybíral, korespondovala v mnohém s mými zájmy a názory na smysl výtvarného vzdělávání, kterým jsem se teprve v praxi začínala zabývat a která jsem později řešila jako teoretička výtvarné výchovy. Za klíčový námět výtvarného projevu jsem začala považovat ontickou podmíněnost vizuálního i nevizuálního jazyka umění spojenou s vnitřní ekofilozofií. V řešení těchto témat týkajících se vztahu jazyka výtvarného umění k dětství a dospívání mi byl Jiří David vždy dobrým průvodcem. Oceňoval okruhy témat, o nichž jsem psala: symbol v dětském výtvarném projevu, rituál, spontaneitu ve výtvarné tvorbě atd. Podpořil mne v koncepci mé habilitační práce a byl také jejím přísným ale zároveň velmi pozorným a laskavým oponentem.

S čím si Jiřího Davida spojujete?

V profesním prostředí spojeném s akademickou půdou si spojuji Jiřího Davida především s důslednou obhajobou teorie a praxe tzv. smyslové a duchovní výchovy. Už po roce 2000 několikrát vyslovil obavy z rychle se rozšiřující digitalizace a virtualizace výtvarného vyjadřování, které dle jeho názoru zapříčiňují jakousi atrofii nevizuálních smyslů. Věnoval pozornost také hybridnímu charakteru postmoderního umění a kritice povrchních aspektů některých současných uměleckých děl v oblasti výtvarné tvorby. Spojuji si jej také s myšlenkami francouzského filozofa Jean Baudrillarda a jeho rozborů příčin a následků rozšíření fenoménu elektronického svádění. Stále mám na paměti jeho varovné signály upozorňující na bezbřehou aplikaci elektronických médií do výchovy. smyslů. Nadsazené? Pevně doufám, že ano, vždyť i tento text píše ve stavu polobdění na počítači a umění – to se léčí samo právě svým popřením ...

Je něco, čím Vás inspiroval?

Jiří David mne inspiroval v mnoha směrech. Největší vliv měl na výběr témat, kterými jsem se zabývala ve svých knihách týkajících se duchovní podstaty výtvarné tvorby (např. publikace *Spiritualita*, <http://www.babyradovahana.cz/wp-content/uploads/2015/06/Kniha-2006-01.pdf> Klíčové inspirace jsem našla už v jeho esejích a referátech z kongresů INSEA v České republice i v zahraničí v (Výchova duše v rozporných podmínkách postmodernismu a evropské integrace; Ontologie výtvarné výchovy, ekologie a emocionalita; Výtvarná výchova jako výchova k produševnělému smyslovému vnímání).

Co považujete z jeho práce za stěžejní a důležité třeba pro současnou výtvarnou výchovu?

Výtvarná výchova je v současné době na základních i středních školách tak trochu nahrazována integrovanými výchovnými disciplínami jako například informační vizuální kultura nebo vizuální komunikace. Ovšem i v této podobě přetrvává jako nezbytná potřeba kultivovat dítě a adolescenta ve smyslu schopnosti esteticky cítit a utvářet náš

život a také kriticky hodnotit audiovizuální produkty denní kultury a rozlišovat manipulativní postupy v komunikaci. Jiří David to už v první dekádě třetího tisíciletí vyjádřil následovně: „Kulturace lidské psyché v souvislosti s estetickou, výtvarnou a vizuální sférou, jež je jednou z primárních dominancí kolektivního konstruktů sociální reality naší civilizace, ocitnuvší se na křižovatce dějin – mezi budoucím bytím a nebytím“.

Mohla byste popsat nějakou situaci s Jiřím Davidem, která Vám utkvěla v paměti?

Po jednom jednání v oborové radě v Praze, je to už tak asi 15 let zpátky, jsem zaznamenala u pana Davida určitou beznaděj spojenou s obavami o budoucí osud umělecké výchovy, která z dnešního pohledu byla oprávněná. Myslím to tak, že jeho obavy z toho, že děti a dospívající budou zahlceni digitálními technikami, které budou potlačovat všesmyslově podmíněný jazyk výtvarného vyjadřování, se svým způsobem potvrzují. V tomto smyslu se mi vybavují některé pasáže Davidových přednášek na různých sympoziích, kde velmi ostře vystupoval proti digitalizaci výtvarné výchovy. Na druhé straně však pozoruji například u svých studentů a zejména studentek, že se sami pravděpodobně z nějaké přirozené potřeby vrací k poselství Davidových myšlenek a konkrétními projevy například v podobě praktických modelových realizací svých diplomových prací přispívají k živé kontinuitě odkazu smyslové a duchovní výchovy.

Oba jste aktivně tvořili, diskutovali jste společně někdy o Vaší tvorbě?

Bohužel k diskusi o vlastní tvorbě jsme se nedostali, nebyl na to časový prostor, protože jsme se setkávali většinou při příležitosti řešení teoretických témat výtvarné pedagogiky (rady, výbory, habilitace apod.) Docela by mne zajímalo, jak by pan David reagoval na moji tvorbu a jak by vypadal například text doprovázející nějakou moji výstavu.

Jaké bylo Vaše poslední setkání s Jiřím Davidem?

Přesně si nepamatuji, kdy jsem pana Davida viděla naposledy, ale velmi si cením, že jedním z jeho posledních textů, které kdy napsal byl úvod k mé knize Výtvarný projev

dítěte předškolního věku v jednadvacátém století. <http://www.babyradovahana.cz/wp-content/uploads/2015/06/Kniha-2014-03.pdf>

Zde bych uvedla citaci z tohoto úvodu:

Neúplatné siderické kyvadlo mezi póly, jež lze též připodobnit polohám mezi realismem a romantismem či materialismem a idealismem, nás ve svém pohybu zastihuje někde v mezistadiu naší reflexe směřující k oné prapůvodní sebeutvářející ontické kreativě. Tedy k tzv. přirozené genetické informaci v lůně Matky přírody a, řečeno s autorkou, v dítěti v nás.

Ve výše zmíněných otázkách a odpovědích na ně jsme se tedy dozvěděli, jak o osobnosti dědečka (jeho jinakost, všímavost, občasná zdánlivá zmatenost atd.), tak o jeho přístupu k vědecké práci. Zjistili jsme, že byl zřejmě velice pečlivým čtenářem a že se svému obrovskému badatelskému zájmu věnoval opravdu naplno a leccos mu také obětoval. Jeho působení na různých poradách, setkáních či čteních atp. mělo pravděpodobně také svou sílu. Byl tedy člověkem osobitým i zvidavým a dokázal nadchnout nejen sebe, ale i své okolí. Co se týče jednotlivých postav, se kterými byl rozhovor veden, každá z nich si odnesla z kontaktu s mým dědečkem nějakou zkušenost a poznání. Je zde tedy zajímavé číst o různých úhlech pohledu na tu samou osobu a z toho složit jakousi skládanku etapy jeho života.

Obr. 5: kresba tužkou, vyobrazení dědečka se mnou. Zdroj: vlastní archiv

5 Moje vzpomínky na dědu

V této kapitole se dozvíte něco o tom, jak na dědečka vzpomínám a jakým způsobem mě po dobu mého dětství a dospívání vychovával. Dále se zde zmiňuji o svém kladném postoji k němu a o tvořivém prostředí, které mi poskytoval. Na závěr kapitoly uvádím podkapitulu věnovanou výtvarné části práce, kterou vnímám jako součást svého vzpomínání na dědu.

Důležitou částí našeho společného příběhu je právě to, že mě děda motivoval a vyzýval ke kreslení a jiné tvorbě, tvořením mě provázel a práce moje a mých sourozenců archivoval. V této části práce nabízím pohled do dětského archivu, na některých obrázcích je i popisek psaný dědovou rukou. Ukázky z archivu doplňuji vlastním komentářem nebo vzpomínkou.

Dědeček byl v mých očích osobností svébytnou a radostnou. Jeho přítomnost ovlivňovala řadu lidí, se kterými se setkal. V rodině měl své místo a svou důležitost. Jeho osoba byla pojena s rituály a slavnostní náladou. Každý den měl své kouzlo a jako by byl součástí něčeho důležitého. Alespoň tak si to pomatuji. Vzpomínky na náš společný čas jsou velice obohacující. Tak kupříkladu taková procházka galerií. Každá část expozice jako by byla

prostorem pro vědecké rozjímání. Meditativní nálada nás provázela značnou dobu i po prohlídce výstavou. Když jsme se pak domluvili na společně stráveném čase v přírodě, bylo to to samé. Procházeli jsme jarním parkem, u toho jsem si broukala svou oblíbenou písničku z jedné pohádky a dědeček pro mě vytvářel blažený klid porozumění a zázemí. Naše rodinné pouto bylo velmi silné. Dodnes z toho čerpám. Občas, zvláště když pobývám nějaký čas v přírodě, cítím jeho blízkost i v těchto dnech. To si velmi ráda vybavím naše rozhovory, jeho odpovědi na mé zvědavé dětské dotazy a vůbec na celý ten čas spolu.

Mám jednu hezkou a vsutku působivou vzpomínku na naše "setkání", již po jeho smrti. „Setkali jsme se“ takto v divokých horách. Bylo to úplně na vrcholu, kde byl výhled na nahuštěné řady kopců. Velice ráda na ten pocit vzpomínám. Foukal silný vítr, okolo nás létalo hejno horského ptactva a já jsem tam náhle intenzivně pocítila jeho přítomnost. Bylo to zajímavé a inspirovalo mě to ke studiu oboru, ve kterém se on sám realizoval. Byl opravdu výjimečnou osobou, která měla své poněkud originální vlastnosti. Prožil toho opravdu spoustu a měl velikou vytrvalost v tom pokračovat ve své práci i přes nepříznivé podmínky tehdejšího politického zřízení, což velice obdivuji.

Dědův život bych také ráda dodatečně popsala jako kombinaci toho samotářského se společenským. Přestože měl řadu přátel napříč obory, jeho práce byla v zásadě introvertní. Hloubavě se věnoval něčemu, co sám spojoval a rozvíjel osobním rozbořem. Knihy nejen četl, ale i jaksi „zpracovával“ – podtrhával, opatřoval poznámkami, s autorem zřejmě buď souhlasil, nebo polemizoval. Každá kniha byla tedy také jeho artefaktem zdobeným dekorativním vlnkatým autorským fontem ručně psaného písma. Kdo by měl čas a zájem, může z těchto poznámek, výpisků apod. zpětně vyvodit nejen to, na co se zaměřoval, ale do jisté míry i analyzovat to, jakou měl povahu.

A když už jsme u artefaktů, je velice důležité zmínit jeho ranou výtvarnou tvorbu. Odrážel se zde totiž jeho život a velice hluboké prožívání různých jeho etap – např. zážitky z cesty do Albánie a tak podobně. Utkvěla mi v paměti také velice živá vzpomínka na dědečka kreslicího můj portrét. Bylo to opravdu impresivní. Jeho postup byl takový, že se během kresby dlouze díval, a poté udělal soustředěnou linku. Tyto linky byly většinou velice

promyšlené a jejich stopa byla jemná a citlivá. Co se ale týče dědečkovy rané tvorby, dával přednost sytým barvám ať už tempery nebo olejomalby.

Obrovskou roli v jeho vývoji měla zřejmě výchova a pocit zázemí, které mu jeho rodiče poskytovali. Z mých vzpomínek mohu čerpat dlouho. Nicméně tuším, že mohl dědeček působit na každého jinak. Dokonce jsem přesvědčená o tom, že měl děda spoustu podob. Pro někoho mohl být náročný a kritický, a pro někoho naopak velmi trpělivý a shovívavý. Tak či onak, byl to člověk, jehož existence se odráží ve spoustě lidí, kteří měli možnost se s ním setkat. A já doufám, že se bude odrážet i dál.

Ve vztahu mě a dědečka jsem vždy pocítovala značnou spřízněnost. Jeho pojetí světa jako velkého prostoru pro radost, tvořivost a toleranci mi bylo vždy příjemným útočištěm. Myslím si, že dědova letora k němu přitahovala spoustu zajímavých lidí. Ty sjednocoval zájem o výtvarnou výchovu, nebo to byli přímo umělci, kteří mu poskytovali citlivý přístup k životu. Častokrát mluvil o rodině a stále se na všechny vyptával. Jak se mají, co dělají, co je zajímavá a proč. Byl pečující a starostlivý. Bavili jsme se o tom, co nás baví a probírali jsme společně umění. Rád mi vysvětloval různé pojmy, cizí slova. Spojuji si ho tedy mimo rodinné pouto také s uměleckým projevem, ale i citlivým vztahem k přírodě, jejím darům i záhadám.

Můj dědeček mi věnoval opravdu spoustu času. Přípravoval mě na zkoušky na Střední uměleckoprůmyslovou školu na Žižkově, kde jsem poté studovala. Ale byli jsme spolu také hodně právě v přírodě, na procházkách a povídali jsme si o životě, o vztazích atp. Byly to moc hezké chvíle, na které myslím s radostí a hřejivým pocitem v srdci.

Měl velikou radost ze života, a přesto jeho projevy vstřebával a vnímal jako opravdu vážné impulzy nejen k filozofickým úvahám. Já jsem jeho pohled na svět vnímala jako schopnost hledat vzájemné souvislosti ve snaze o pochopení světa a všeho s ním spojeného. Ačkoli patřil do světa 20. století, snažil se i chápat novou dobu, sledoval nově vycházející odbornou literaturu a někdy i pro okolí nečekaně rozšiřoval svůj zájem i mimo svůj obor, např. do oblasti přírodních věd apod. O tom jsem se přesvědčila prohlížením knihovny, která po něm zbyla. Částečně jsem do tohoto životního stylu mohla nahlédnout

tedy skrze dědu i babičku. Ta mu byla po určitou dobu jeho cesty milou podporou a pomocnicí, ale někdy i oponentkou.

Abych ale přiblížila dědečkův život také tmavými odstíny, podívám se na jeho obtížný čas v maringotce. Zvykl si tam totiž na naprostou samotu, se kterou přicházela černočerná tma v noci a také zřejmě vypořádávání se se sebou samým i svými stinnými stránkami. Já jsem si tuto svou představu o dědově tamním životě spojila s dávnou vzpomínkou z časů, kdy mi četl před spaním. Po přečtení kapitoly Lvice Elsy mi ukázal prsten s jakýmsi strašidlem a dodnes si vybavuji, jaké množství hlubokých pocitů to ve mně probudilo. Dědečkův prsten je tedy jakýmsi ochráncem a dodnes také rituálním předmětem rodiny.

Jeho ohromná až dětská představivost jako by neznala hranice "dospěláckého" světa. Byl neustále překvapován a vše vnímal jako poprvé. Občas jsem měla pocit, že stačilo, aby vyrazil na nákup a byl z toho dlouhý příběh plný dobrodružství a radostného humoru. Byl poměrně výraznou osobností naší rodiny, a proto si pamatujeme každý zážitek s ním. Já sama si živě vybavuji, jak mě učil plavat a jak jsme spolu jezdili na výlety na kolech či chodili na příjemné procházky.

Jak si na to vzpomínám, jeho oblíbeným ročním obdobím bylo jaro. V tu dobu totiž trávil spoustu času v přírodě a obdivoval, jak v ní vše bují a roste. Popisoval mi to probouzení se stromů po chladné zimě, jako by šlo o něco nadpozemského. Celkově měl ke všemu přírodnímu neskutečný obdiv a úctu. Jaro pro něj bylo svou teplotou tak „akorát“, v létě si za příznivého počasí užíval často a intenzívně plavání, na podzim měl rád procházky a v zimě už se opět těšil na přicházející jaro.

Moment jednoho letního odpoledne, ve kterém vysypal na zem psí granule a nechal mě si je skládat do zajímavých a pestrých tvarů je další neotřelý zážitek. Takový, který mě přesvědčil o jeho otevřenosti. Říkám si, že by bylo milé si to připomenout, zopakovat to a zkusit si tuto vzpomínku takto oživit i s odstupem času.

On se také přibližoval jakémusi vyššímu vědomí právě skrze každodenní práci a oddanosti jí. Je to jako kdyby šlo o dlouhý nepřetržitý tok myšlenek, nápadů a

propojování symbolického s konkrétním. I s námi, se svými vnoučaty se ponořil do výtvarného tvoření s nejasným výsledkem, ale pokaždé velice zajímavým procesem. Malování s dědou pro nás pro všechny bylo něco kouzelného. Výsledný obraz totiž mohl být v jakoukoli chvíli dědečkem považován za dokončený. Tvorba s dědou nám dávala možnost pocítit osvobození se od klasických zvyků a uchopení malby či kresby. Pravdou je, že tou dobou jsme ve svém dětství mohli vědět díky dědovi dokonale, co je to štěstí. Tehdy jsme o něm možná ani tolik nepřemýšleli, ale prostě ho prožívali a poznávali. Dědeček nás všechny svou otevřenou náručí vítal do svého vesmíru. Tam se nemuselo nic, tam byl klid a porozumění. Zpětně si myslím, že možná právě proto, že se mohlo dělat cokoliv, se tam odehrálo, spousta událostí. Každá taková návštěva byla velkým obohacením. Jako by v těch momentech a společných chvílích vše dávalo smysl a bylo jakousi jednotou.

Chvilé loučení se s dědečkem byla zvláštní. Cítili jsme, že se to blíží nedlouho před tím, než odešel. Slavily se zrovna jeho narozeniny. Byl velice subtilní a působil opravdu jemně. Spíše mlčel a poslouchal, jako by měl najednou určitý pocit smíření.

5.1 Kresebné vzpomínky

Zde bych chtěla popsat a vysvětlit výtvarnou část své práce, kterou chápu jako formu vyprávění a reflexi svých vzpomínek na dědu. Zároveň mi výtvarná tvorba pomohla uvědomit si, jak by mohly vypadat výtvarné výstupy z mnou navrhovaných aktivit v didaktické části práce. Výtvarná část práce má tyto části: a) kresby podle fotografií, b) velkoformátové kresba na plátně, c) graficky upravená kniha – maketa knihy O dědovi.

Každá kapitola této práce je uvedena vybranou kresbou vytvořenou podle fotografií z rodinného alba. Celá série kreseb je k prohlédnutí v příloze 1. Pomocí překreslování fotografií jsem se snažila hledat, uvidět, vzpomínat, jsou to stylizovaně zachycené vzpomínky a pomáhaly mi reflektovat dědovi rysy a jeho povahu.

K praktické části práce patří také knížka, kterou jsem sama svázala. Knihu jsem navrhla a vytvořila jako způsob, skrze který můžu na dědu vzpomínat, je to upomínkový předmět.

V knize se opakuje přírodní motiv, který je hlavním tématem perokresebného obrazu a jsou v ní použity také kresby podle fotografií.

Instalace vytvořených a sesbíraných vizuálních objektů má svou důležitost a nezaměnitelnou pozici v kontextu s technickým pojetím i myšlenkovou koncepcí výtvarné části. Během tvorby vznikly otázky o formě jejich vystavení: Jakou roli má pozorovatel mít? Bude výstava díla vyprávět nějaký příběh? Které materiály vystavit a které ponechat nevystavené, protože jsou soukromé?

Jde o to, že divák má ve výtvarném světě této práce cestovat, zkoumat ji a mapovat její oblasti. Obraz bude pověšený jako mapa světa, ve kterém může cestovatel hledat a představovat si svou cestu. Soubor více než deseti fotografií bude potom mít roli jakéhosi pokladu. Během dobrodružství objevování nového světa se stane důležitým artefaktem poukazujícím na existenci dalšího zajímavého příběhu. Tato hra spočívá v osobním vkladu cestovatele, tedy jeho představ, vnímání a prožitků během dobrodružných cest.

Jde o různorodá média spojená jednotícím tématem rodiny a jejího světa prostupujícího oblast vztahů a umění. Intermediální přístup tak poodkrývá dlouho schovávaný poklad rodinné tradice částečně v učitelství a dílem v umění. Nápad bakalářské práce má svůj původ v představě přenesení dědečkovy přítomnosti do současnosti, a to jak prostřednictvím výše popsaného textu, obrázků, tak i didaktiky.

5. 2. Archiv dětských kreseb

V následující podkapitole bych chtěla představit pár obrázků z dědova archivu dětských kreseb. Jedná se o moje kresby nebo kresby mých sourozenců. Ke každému obrázku uvádím drobný komentář.

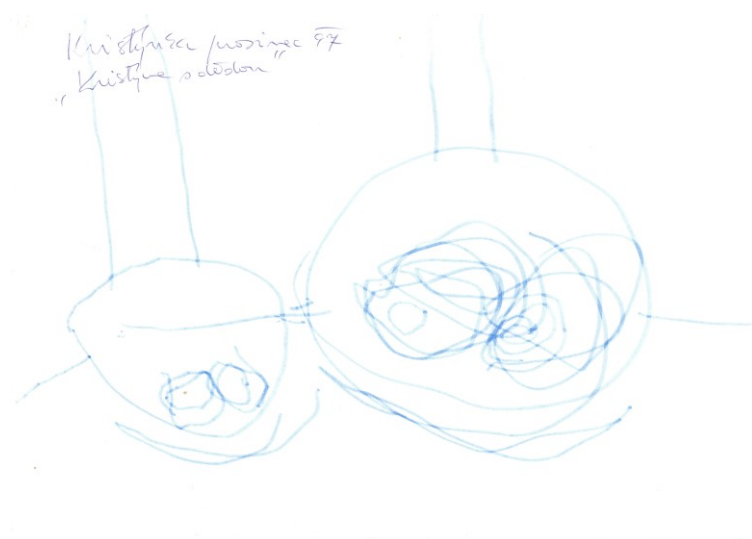
Obr. 6: kresba tužkou, dětská tvorba sestřičky Kristýny. Zdroj: vlastní archiv

Obr. 7: kresba tužkou, dětská tvorba sestřičky Kristýny. Zdroj: vlastní archiv

Obr. 8: kresba tužkou, moje dětská tvorba. Zdroj: vlastní archiv

Obr. 9: kresba pastelkou, dětská tvorba sestřičky Kristýny. Zdroj: vlastní archiv

Obr. 10: kresba tužkou, vyobrazení dětství dědečka s jeho kamarádkou. Zdroj: vlastní archiv

6 Didaktická část

Zde se věnuji různým výtvarným úkolům či podnětům k zamyšlení v souvislosti s dědečkem a výtvarnou výchovou, kterou nejen vyučoval, ale také teoreticky zkoumal. Myslím si, že je řada věcí, které měl dědeček ve výtvarné výchově v Čechách za záměr změnit. Šlo mimo jiné o tehdejší, pro spousta lidí komplikovaný režim, v němž nebyl rozkvět výtvarné výchovy hlavním analyzovaným tématem. Minimálně ne takovým způsobem jako to dělal dědeček a jeho kolegové. Veškeré procesy, kterými by byl býval můj dědeček rád, aby výtvarná výchova prošla, jsou v současném školství již viditelné nebo začínají být jeho normou. Jednak byl zastáncem různorodosti témat a přátelského přístupu (k dětem) namísto toho autoritativního. A za druhé byl nadšencem pro psychologii a její aplikaci v pedagogice.

Mimo to také prosazoval pojetí kreativity spíše v konceptu přemýšlení než přímého vytváření výrobků. A skutečně se sledem událostí různého typu vyvíjela výtvarná výchova tak, jak o ni děda vizionářsky mluvil. Jeho přístup shledávám blízkým s dnešním světem waldorfského i montessori pojetí výchovy a vzdělávání. Mezi takové také patří, jak důležitost výtvarné tvorby či výjimečné slovní hodnocení blízké holistickému pojetí, tak jakási podpora či zpětná vazba směřovaná k žákovi. Co se týká kupříkladu toho montessori přístupu, pak by mohl být vhodným vzorem také krátký seznam charakteristik

blízkých dědově teorii. Od přizpůsobení materiálních podmínek požadavkům studujícího, přes budování jeho sebevědomí a samostatnosti až k pojetí učitele v roli jakéhosi průvodce či diskutéra.

Teorie mého dědečka byly všechny sjednocené jedním hlavním motivem a tím byl duchovní rozměr či transcendence prostupující veškerou činnost lidské bytosti. Dědečkovu studium mělo svůj zdroj především v hlubinné psychologii Carla Gustava Junga. Hluboké ponoření se do četby textů a snaha jim co nejvíce porozumět se pro něho v průběhu života stalo pravidelným rituálem, téměř až potřebou.

Dědeček měl poměrně jasnou představu o tom, jak by měla výtvarná výchova u nás vypadat: „*Jestliže chceme udržet plynulou návaznost živé tradice naší výtvarné výchovy, musíme ji reinterpretovat v duchu vývojové logiky, která se přes veškerou nepřízeň osudu a v důsledku historické diskontinuity v povědomí našeho oboru uchovala, a nakonec se pro jeho tvořivou vitální povahu všemu navzdory aktivně prosadila.*“ (David, 1993) Zde se můžeme tedy dozvědět o možných vlastnostech, které jí dědeček přisuzoval. Jde o vitalitu, tvořivost a jakousi houževnatost.

Co se týče knih, které dědečka mimo jiné zajímaly, jsou jimi teorie výtvarné výchovy věnující se tématice z filozofického i psychologického pohledu. „*Ďalšie dve duševné schopnosti, ľudské cítenie a chcenie, sú exaktné a spôsobom, akým sme si ich zvykli skúmať našimi normálne vyvinutými zmyslami, veľmi ťažko uchopiteľné.*“ (Jusko, 2007) Tato oblast, ve které se pootevívá něco záhadného ve výtvarné výchově, ho zajímala skutečně do hloubky. Není také náhodou, že přímo v této části knihy měl svou záložku. Jedná se o další z možných inspirací pro didaktickou stránku výtvarné výchovy.

V následující citaci se zase můžeme dočíst o teorii nápomocné k vedení hodin výtvarné výchovy. „*Podľa povodcu projektovej metódy pri uskutočnení projektu, je potrebné si objasniť a vypracovať najmenej štyri kroky. Prvý krok je zámer, druhý krok vyžaduje plán projektu, v treťom kroku je realizácia projektu a napokon v štvrtom kroku je hodnotenie.*“ (Jusko, 2007) Tyto informace jsou jakýmsi základním stavebním kamenem pro průběh kreativní činnosti.

Abychom pro úvod k didaktickým činnostem otevřeli dveře dalším možnostem její koncepce, uvedu zde citaci věnující se začlenění hudby do výuky. „*Jednalo se především o synesthesie, synopse (audition colorée), chromatismy, fotismy, efekty percepce a apercepce, procesy formování a dokončování, stimulace představivosti a fantazie včetně vlivu invence a korespondence mezi hudbou a myšlením.*“ (1996) Díky této citaci jsme tedy také schopni vidět možnost v propojení různých uměleckých disciplín v rámci vzdělávání.

K úvodu do didaktické části práce bych také ráda dodala, že si uvědomuji, že ne všechny děti mají dědečka. Z toho důvodu pro ně může být zabývání se takovým tématem těžké. Navrhovala bych, aby se v takovém případě mohl žák věnovat jinému blízkému příbuznému, nebo osobě, která je u blízka a je pro něj nějak důležitá.

Cyklus navržených aktivit by měl rozvíjet tyto kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů a kompetence pracovní (podle RVP ZV a G)

6.1 Výtvarné aktivity na téma děda

Níže uvádím a představuji sérii pěti navržených výtvarných aktivit pro žáky druhého stupně ZŠ nebo gymnázií. Témata je možné vyučovat samostatně nebo v delším časovém úseku jako didaktickou řadu, kde témata na sebe navazují a postupně se rozvíjejí.

1) Autoportrét sebe a svých společných vlastností s dědou

Námět: zachycování společného charakteru, cestování v čase, práce na sobě samém, porozumění své tváři, zkoumání jejího původu, soustředěnost na sebepoznání, pokus o zdánlivě objektivní pohled na sebe prostřednictvím subjektivního pohledu na dědečka, procítění pocitu sounáležitosti s dědou

Motivace: empatický přístup k rodině, uvědomění si existence dědečka v nás, práce na sebevzdělání v psychologii neverbální komunikace a obličejové mapy, reflexe teorií o

genetické výbavě společných rysech, dále jejich možnou výpovědí o charakteru člověka, prostor pro reflexi

Zadání: malba sebe a dědy v jednom obraze s použitím skic sestavujících finální obraz malby akrylem, skicy mohou být sestavené z kreseb tužkou i úhlem a měly by sloužit jako možné vzory pro finální obraz a zároveň se k nim pak v reflexi vyjadřovat se stejnou důležitostí jako k obrazu.

Popis aktivity: malování z paměti a se zrcadlem, nacházení genetické linie v obličejí, popřípadě zápisky ke kresbám fungující jako jakési vysvětlivky

Reflexivní otázky: Jaký výjev sis pro svůj obraz vybral/a, popiš ho? Jak si na něj přišel/přišla? Je inspirovaný fotkou, reálnou zkušeností, vzpomínkou, vyprávěním?

Výtvarný kontext: vzor v Načeradském či Gerhardu Richterovi

2) Ilustrace ke krátkému textu o dědovi

Námět: napsat a ilustrovat krátký text o dědovi, formulovat tím svůj vztah k dědovi a celkový pocit ze vzájemného vztahu, vylíčit ho jako společenského nebo naopak samotářského jedince, stvořit celistvé kompaktní umělecké dílo v rozsahu cca deseti stránek libovolného formátu, vazba bude na každém studentovi (ideálně ručně svázaná)

Motivace: péče o vztahy a zvěčnění určitého postoje, reflektování na svoje uchopení společného i individuálního výstupu, rozvíjení vizuální gramotnosti, podpora kreativity v přemýšlení a v přístupu k životu, schopnost ve zkratce vystihnout a určit to podstatné, možnost stylizace a realizace trendů

Zadání: vybavit si zkušenost s dědou, formulovat jí prostřednictvím slov a obrazového doprovodu, reflektovat v práci váš vztah a popřípadě proces tvorby samotný, výběr techniky je určený v podobě kresby pastelkami, doporučuje se tedy spíše malý formát

Popis aktivity: tužkou napsat text, navrhnout ilustraci a poté kreslit pomocí pastelek, kresba může mít jakoukoli podobu, někdo bude chtít volit konkrétní ilustraci situace a další zase zadání uchopí abstraktně

Reflektivní otázky: Jak se mi vybavovala daná situace? Jak se mi kreslilo a jak psalo?

Výtvarný kontext: vzor v Daisy Mrázkové

3) Obraz o tom, jaký je dědův den

Námět: namalovat obraz definující den výstižný pro dědečka a celý jeho život, jde o zachycení tématu širokého záběru tzv. v kostce, student by se měl zamyslet nad otázkou co a jak vnímá u svého dědečka jako výstižné, soustředěnost by měla být na formu i obsah, důležitost sdíleného a čteného, idea je zformulovat obraz do srozumitelné podoby

Motivace: vytvoření artefaktu sloužícího jako připomenutí si dědečka či jako přímý dar dědovi, spojitost mezi osobním příběhem dědečka a vlastním pochopením jeho pojetí času, možnost uchopit úkol jako cestu v dědečkových šlépějích nebo jejich výzkumné dobrodružství

Zadání: vepsat a vkreslit něco o dědečkovi a o jeho životě citlivou formou, v obraze může hrát roli také nějaký zakomponovaný text (typografie), velká část spočívá v dobře promyšleném konceptu souvisejícím s případně potřebnou konzultací před začátkem tvorby

Popis aktivity: abstraktní či konkrétní obraz dědečkova života opodstatněný určitým kontextem, a to ve formální i ideové oblasti, vizualizace je toho nedílnou součástí, osobitá výpověď o existenci blízkého člověka

Reflektivní otázky: Co a proč mi při práci bylo vzorem? Snažil/a jsem se něco změnit nebo spíše popsat?

Výtvarný kontext: vzor v Denise Wagnerové

4) Obraz nebo cyklus obrazů o dědově práci

Námět: propracovaný obraz či cyklus obrazů odkazující na povahu dědečkovy práce, smysl činnosti s kariérou spojené, obraz/y zachycující dědu při práci nebo během aktivity s ní spojenou, zpodobnění ve formě a) figurální malby zasazené v nějakém prostředí či b) popisná malba předmětů nebo místa vystihujícího pracovní aktivitu

Motivace: sebevyjádření prostřednictvím něčeho povědomého a blízkého (vztah k dědečkově práci), zpodobnění či použití zkratkovitosti ve vyprávění obrazem, vlastní formulace myšlenek do podob různých tvarů a jejich významů, seberealizace skrze malbu a přiblížení se dědečkovi

Zadání: empaticky vkročit do dědova kariérního života, inspirovat se jeho každodenní rutinou, jak ji vnímám z mého úhlu pohledu, před tvorbou by mohla pomoci také myšlenková mapa pro podporu během procesu vývoje malby, snaha o to zachytit typickou výstižnou polohu dědečka

Popis aktivity: zamyšlení se nad způsobem práce dědečka a zachycení její realizace ve formě obrazu, půjde o náhled do života nenahraditelného člověka, možnost zamyslet se nad přirozeným vztahem k příbuznému

Reflektivní otázky: Jak mnou rezonuje práce dědečka? Proč jsem si vybrala ji zpracovat tímto způsobem?

Výtvarný kontext: vzor v Miroslavu Šaškovi

5) Oblíbené dědečkovo místo

Námět: propojit si konkrétní prostředí s dědečkem a scénograficky zachytit genius loci, vytvořit si svou vlastní filozofii prostoru a její symboliku, různé části místa by měly mít svůj význam a důležitost, osobitá nápaditost i originalita hrají velikou roli v komplexním uměleckém díle, propojenost s emocemi i racionální povahou věci

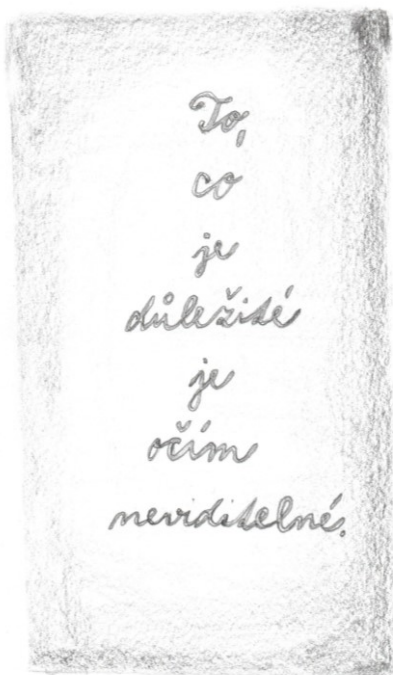
Motivace: zhmotnění hezké atmosféry související s dědou, oduševnělá práce na zachycování konstelace či dalšího rozměru vazby k dědečkovi, haptická činnost, empatie v rodině, zkoumání a analytický přístup, otázky i odpovědi na téma dědičnosti a tak podobně, uvažování nad tématem z úhlu pohledu do procesu i jeho pozadí zasvěceného tvůrce

Zadání: vytvořit model prostoru dědečkovy přítomnosti, ukázat na něm své přemýšlení a schopnosti uvažovat metaforicky, vlastní přístup k tvorbě, úkol zachytit dědečkovo místo a pocitovou stránku vašeho společného vztahu, symbolika barev, dekoru a tvarů

Popis aktivity: zpočátku skicou zachycující dědečka (studující si může dané vlastnosti také zpočátku sepsat) a následuje samotná modelace prostoru, společná prezentace prací spojená s vzájemnou závěrečnou reflexí

Reflektivní otázky: Jak jsem si na dané místo vzpomněla a proč si jej spojuji s dědou?

Výtvarný kontext: inspirace stylem Michela Gondryho

Obr. 11: kresba tužkou, vyobrazení dědečkovy inspirace. Zdroj: vlastní archiv

7 Závěr

Na závěr této práce bych ráda zmínila, že byla psaná s ideou ukázat dědečkův přístup k životu jako velikou inspiraci a vzor. Mým záměrem bylo vrátit se k jeho osobnosti, takové, jakou jsem ji poznala a takové, jakou ji viděli další jeho blízcí. Dále jsem chtěla ukázat, jaké byly jeho zájmy.

Jedním z dalších cílů práce je pokusit se formulovat intuitivní přístup dědečka k dětem. Zkoumat jejich výtvarný projev byl totiž jeho ohromný zájem. V textu jde mimo jiné také o pátrání po tom, co a jak mohlo určovat jeho kariéru a zájem. Otázkou je třeba, v jakém prostředí se pohyboval nebo do čeho vkládal svůj čas a energii. Z vyprávění vyplývá, že pracovní nasazení a píle mu během studia byly ku pomoci. Velký důvod pro volbu jít ve šlépějích pedagogiky výtvarné výchovy je z textu snad znatelný a jeho vztah k dětem také. Tématem práce bylo obrazově i literárně zpracovat dědečkův život, jeho příběh a zájmy vedoucí k růstu jeho dlouholeté kariéry. Ta cesta, kterou popisují, byla samozřejmě také trnitá. „*Ve sféře výtvarného vyjadřování nelze stanovit jediný zaručený výchovně*

vzdělávací model, který by byl trvalý a zároveň zachovával otevřenost prostoru imaginace.“ (Hosman, 2007)

Dalším důležitým aspektem dědova života byla tematika rituálů. Té se pečlivě věnuje jeho blízká přítelkyně a kolegyně docentka Babyrádová. „*Jako východisko zritualizování funkcí společenských mechanismů posloužil předpoklad, že rituálem se stává, jak už jsme uvedli na jiném místě, každá interakce mezi lidmi, která má sociální charakter.*“ (Stehlíková Babyrádová, 2002) Z rozhovoru s paní docentkou jsme se mimo jiné dočetli, že byl vztah mezi nimi opravdu úzce spjat s pedagogikou a uměním.

Svým charakterem se tedy prostřednictvím již vzniklého světa umění účastník výtvarné hodiny přesouvá z pozice studujícího do polohy tvůrce další interpretace. To a spousta dalšího dědečka zajímalo a četl o tom v různých knihách. A přesto, že byl duchovní rozměr v dědečkově práci jakýmsi hlavním aspektem nazírání na člověka a jeho jednání, on sám se neřadil mezi věřící lidi v náboženském/církevním slova smyslu. Navzdory tomu, že byl pokřtěným katolíkem (jeho babička byla přísná a praktikující katolička), se k takovýmto institucím moc nehlásil. Měl k církvím jako takovým veliký odstup, bližší mu vždy byl úhel pohledu lidí mimo tyto náboženské systémy. Šlo o lidi z minulosti i současnosti spojující je odchylování se od zažitých dogmat či fanatismu a zvyků. Jako vhodný příklad může posloužit postava sv. Františka z Assisi, ke kterému choval veliký obdiv. To a mnohé další se můžeme dočíst v dědečkově sváteční stati Vánoční motivy v českém výtvarném umění. Tento text je součástí publikace Vánoce v české kultuře (Frolec, 2001). Charakter osobnosti Františka z Assisi měl v oblibě zejména pro jeho autenticitu, čili vnitřní opravdovost. Vážil si vlastností jako je empatie a procítěnost. Mimo to se mu zřejmě líbila pokora této proslulé osoby. Totéž a další dobré vlastnosti nacházel i od 80. let 20. století u Karola Vojtyly – papeže Jana Pavla II. „*Vyspělejší náboženské svědomí je s to vyvolat sakrální událost přímo – při rozjímání, meditativním pohroužení, nebo v extatické vizi, k níž dospívá hluboce věřící nebo nábožensky charismatická osobnost, která dokáže takové zážitky vzbudit i u jiných.*“ (Frolec, 2001)

8 Bibliografie

- ALAN, Josef, 1989. *Etapy života očima sociologie*. 1. vyd. Praha: Panorama. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-044-6.
- DAVID, Jiří, 1993. *Výtvarná výchova jako smyslový a duchovní fenomén: kapitoly z moderní historie a filosofie předmětu*. 1. Polička: Fantisk. ISBN isbn80-901438-5-7.
- FROLEC, Václav, 2001. *Vánoce v české kultuře*. Vyd. 3. Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-511-9.
- HOSMAN, Zdeněk, 2007. *Didaktický skicář: výtvarné činnosti ve výtvarné výchově*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. ISBN isbn978-80-7394-001-0.
- JUSKO, Anton, 2007. *Výtvarná výchova dnes a jej perspektívy*. 1. vyd. Prešov: Polygraf print. ISBN 80-8068-067-1.
- Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze 1946-1996: sborník k 50. výročí založení PedF UK a katedry výtvarné výchovy*, 1996. 2. Praha: Univerzita Karlova. ISBN isbn80-86039-08-0.
- STEHLÍKOVÁ BABYRÁDOVÁ, Hana, 2002. *Rituál, umění a výchova*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity. ISBN isbn80-210-3029-1.
- SVOBODA, Michal, 2007. Biografická metoda v antropologii. Přehledové studie 07/12. CAAT a Katedra antropologický a historických věd FF ZČU. Dostupné na: <http://www.antropologie.org/cs/publikace/prehledove-studie/biograficka-metoda-v-antropologii>
- SÝKORA, Zdeněk, Lenka SÝKOROVÁ, ed., 2009. *Zdeněk Sýkora: rozhovory*. 1. [Praha]: Gallery. ISBN 978-80-86990-87-3.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

9 Obrazová příloha

Obr. 1: kresba tužkou, vyobrazení dědečka s kolem. Zdroj: vlastní archiv	8
Obr. 2: kresba tužkou, vyobrazení dědečka na občanských průkazech. Zdroj: vlastní archiv	10
Obr. 3: kresba tužkou, vyobrazení dědečka a jeho postoje. Zdroj: vlastní archiv	14
Obr. 4: kresba tužkou, vyobrazení dědečka s mou sestřičkou Kristýnou. Zdroj: vlastní archiv	18
Obr. 5: kresba tužkou, vyobrazení dědečka se mnou. Zdroj: vlastní archiv	31
Obr. 6: kresba tužkou, dětská tvorba sestřičky Kristýny. Zdroj: vlastní archiv	37
Obr. 7: kresba tužkou, dětská tvorba sestřičky Kristýny. Zdroj: vlastní archiv	37
Obr. 8: kresba tužkou, moje dětská tvorba. Zdroj: vlastní archiv	38
Obr. 9: kresba pastelkou, dětská tvorba sestřičky Kristýny. Zdroj: vlastní archiv	38
Obr. 10: kresba tužkou, vyobrazení dětství dědečka s jeho kamarádkou. Zdroj: vlastní archiv	39
Obr. 11: kresba tužkou, vyobrazení dědečkovy inspirace. Zdroj: vlastní archiv	46

10 Seznam elektronických zdrojů

1. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online] edu.cz [cit.2022-30-3-2022]
Dostupné z [https:// www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/](https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/)
2. Rámcový vzdělávací program pro ZUŠ [online] edu.cz [cit.2022-30-3-2022] dostupné z
[https:// www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-umeleckevzdelavani-rvp-zuv/](https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-umeleckevzdelavani-rvp-zuv/)